

Clinton trumps Trump: analyse van een slimme speech

Drieslagen, tegenstellingen en een beroep op de rede

Door Anja Grüteke*

Augustus 2016

‘Yes, I can.’ Die boodschap straalde de speech van Hillary Clinton tussen de regels door uit. De speech die zij gaf voor de Democratic Convention op 28 juli 2016. “Yes, I can be your president”. De tekstschrijvers kunnen het in ieder geval. De tekst is stevig gestoeld op de pijlers van de klassieke retorica. Het is een snoepwinkel voor speechschrijvers. Drieslagen, tegenstellingen en een beroep op de rede en de redelijke voeren de boventoon. Met als kernuitspraak: “Americans don’t say: I alone can fix it. We say: we’ll fix it together.” Een tegenstelling, op weg naar de slogan van de campagne: Stronger together. Een analyse van een knappe toespraak.

Verbaal goed, non-verbaal minder sterk

Een dag na de speech van Clinton concludeert Lars Duursma in het NRC¹ dat de speech slim in elkaar zit, maar dat het met name op non-verbale punten minder goed gaat. Hij doelt op stemgebruik, timing, speechlengte en spreekpauzes.

De analyse van de toespraak in dit artikel gaat met name over de verbale kant.²

*Drs. Anja Grüteke is neerlandica en schrijftrainer voor [Linkfirma | Teksten die werken](#). Zij geeft training in het schrijven van teksten voor beleid, marketing en klantcommunicatie.

¹ Duursma, L. (NRC, 29 juli 2016)

² De hele toespraak is te vinden op <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-elections/hillary-clintons-dnc-2016-speech-read-the-full-transcript-a7161481.html>. Verkregen op 2 augustus 2016

Ethos, pathos en logos

De analyse van de speech vindt globaal plaats langs de lijnen van de klassieke retorica: ethos, pathos en logos.

Als je spreekt in het openbaar, kun je je publiek op drie manieren overtuigen:

1. door te tonen dat je zelf deugt (ethos);
2. door je publiek aan te spreken en op het gevoel van je toehoorders te werken (pathos);
3. door met een goede redenering aan te komen (logos).

Ethos is volgens Aristoteles het sterkste overtuigingsmiddel: “een publiek dat vertrouwen heeft in de spreker zal geneigd zijn diens standpunt te aanvaarden”³.

Retorica is een Oud-Griekse verhandeling, in de 4e eeuw v. Chr. geschreven door Aristoteles, over de kunst van het overtuigen. De Latijnse naam is ‘Ars Rhetorica’.

³ Van Eemeren, F., Grootendorst R., Snoeck Henkemans, F. e.a. (1997).

1. DEUGT DE SPREKER?

Hoe zorg je ervoor dat het publiek gelooft dat je deugt? Dat is waar ethos over gaat.

Clinton zet op verschillende manieren ethos in:

- ze laat zien dat ze **een mens** is;
- ze laat zien dat ze **een goede leider** is;
- ze laat zien dat ze **welbespraakt** is, eloquent. Zo maakt ze veelvuldig gebruik van de herhaling: de zogenaamde *drieslag*. Ook zet ze *de climax* in als retorisch stijlmiddel. En *de tegenstelling* voert de boventoon in de speech. Deze stijlmiddelen zijn krachtig en moeten het beeld van een krachtig leider versterken.

Een mens

Een goede speech gaat niet gelijk naar de inhoud: missie en visie komen later. Eerst laten zien dat je mens bent, dat je deugt. Dat doet Clinton dan ook. Ze is boven alles een moeder, een schoonmoeder, een oma, een sterke echtgenote/bondgenote:

“Chelsea, thank you. I am so proud to be your mother, and so proud of the woman you've become. Thank you for bringing Mark into our family, and Charlotte and Aiden into the world. And Bill, that conversation we started in the law library 45 years ago — it is still going strong.”

Echte mensen zijn kwetsbaar:

“And I know it from my own life. More than a few times, I've had to pick myself up and get back in the game. Like so much else, I got this from my mother. She never let me back down from any challenge. When I tried to hide from a neighborhood bully, she literally blocked the door. ‘Go back out there,’ she said.”

Een mens heeft een hart:

“I believe that with all my heart”.

Clintons achilleshiel lijkt te zijn dat ze minder menselijk overkomt. Zoals ze zelf ook benoemt in haar speech heeft ze meer met ‘het servicedeel’ dan met het ‘publieke deel’. Daarom gaat de aandacht in de speech weloverwogen uit naar menselijkheid. Niet alleen in inhoud, ook non-verbaal zet Hillary regelmatig een vriendelijk gezicht op en lacht. Het gevaar van grimlachjes loert echter. De echte mens ontbreekt misschien nog steeds, zoals ook de echte humor ontbreekt. Op twee trunp-woordgrapjes na:

- “He wants to divide us from the rest of the world and trump each other.”
- “And yes, love trumps hate.”

Ingestudeerde humor doet het altijd minder goed dan geïmproviseerde humor. Er werd dan ook niet gelachen.

Ook de wijze waarop Clinton wijst naar een bekend iemand in het publiek en dan lacht, heeft het gevaar van een ingestudeerd gebaar. Een gebaar dat meer beredeneerd dan puur menselijk of authentiek overkomt. En als toevoerder zoeken we altijd de authentieke mens: in zijn eerlijkste eerlijkheid. Als we weten waar iemand écht staat, weten we waar we zelf moeten gaan staan.

Afbeelding 1: Clinton wijst naar een bekende in het publiek

Een goede leider

Van belang voor toekomstig presidentschap is dat Clinton laat zien dat ze een goede leider is. Dat doet ze dan ook op veel manieren. Een goede leider:

- **heeft veel ervaring:** “Now, sometimes the people at this podium are new to the national stage. As you know, I’m not one of those people. I’ve been your First Lady. Served 8 years as a Senator from the great State of New York. I ran for President and lost. Then I represented all of you as Secretary of State.”
- **luistert:** “And to all of your supporters, here and around the country, I want you to know: I’ve heard you. Your cause is our cause.” En: “I’ve gone around our country talking to working families. And I’ve heard from so many of you who feel like the economy just isn’t working. Some of you are frustrated – even furious.”
- **weet en ziet vooruit:** “20 years ago I wrote a book called “It Takes a Village. None of us can raise a family, build a business, heal a community or lift a country totally alone.”
- **is bescheiden, vastberaden en heeft vertrouwen:** “And so it is with humility, determination, and boundless confidence in America’s promise that I accept your nomination for President of the United States.”
- **kent haar zwakheden:** “through all these years of public service, the “service” part has always come easier to me than the “public” part. I get it that some people just don’t know what to make of me.”
- **is strategisch en krachtig:** “Strength relies on smarts, judgment, cool resolve, and the precise and strategic application of power. That’s the kind of Commander-in-Chief I pledge to be.”

- **beschermt anderen:** “I’m not here to repeal the 2nd Amendment. I’m not here to take away your guns. I just don’t want you to be shot by someone who shouldn’t have a gun in the first place.”

In die laatste zin valt ze en passant het ethos van die andere presidentskandidaat aan. Ook dat hoort bij leiderschap. Een goede leider **kan het opnemen tegen concurrenten en vijanden.**”

Ook het volgende fragment is op dat punt zeer sterk. Door de scherpe tegenstellingen komt de tekst direct binnen en roept beelden op van een onbeheerste, onverantwoorde man.

“Ask yourself: does Donald Trump have the temperament to be Commander-in-Chief? Donald Trump can’t even handle the rough-and-tumble of a presidential campaign. He loses his cool at the slightest provocation. [...] A man you can bait with a tweet is not a man we can trust with nuclear weapons.”

Welbespraakt

Om de speech kracht bij te zetten gebruikt Clinton een aantal retorische stijlfiguren, vooral de tegenstelling.

De tegenstelling

De tegenstelling is een krachtig stijlmiddel. Het brein reageert sterk op een tegenstelling; zonder dat je er veel voor hoeft na te denken. *Groot* staat tegenover *klein*, *wit* tegenover *zwart* en *meer* tegenover *minder*. Het ene woord roept het andere min of meer vanzelf op.

Tegenstellingen maken dat het brein de boodschap makkelijker kan onthouden. Tekst wordt er soms tevens poëtischer door, zoals de eerste zin uit de voorbeelden op de volgende bladzijde.

Een speech vol tegenstellingen, citaten:

- *You know, that conversation has lasted through good times that filled us with joy, and hard times that tested us.*
- *Our country's motto is *e pluribus unum* — out of many, we are one.*
- *So don't let anyone tell you that our country is weak. We re not.*
- *Don't let anyone tell you we don't have what it takes. We do.*
- *Americans don't say: "I alone can fix it." We say: "We'll fix it together."*
- *and expand voting rights, not restrict them.*
- *Many of them are. But too many aren't.*
- *Let's make sure this economy works for everyone, not just those at the top.*
- *Decisions about war and peace. Life and death.*
- *A man you can bait with a tweet is not a man we can trust with nuclear weapons.*
- *He's offering empty promises. What are we offering? A bold agenda to improve the lives of people across our country.*

De herhaling in de drieslag

De drieslag is een opsomming van drie woorden, zinnen of zinsdelen: bloed, zweet tranen. Het is geliefd als stijlmiddel. Er zit een vaak een ritme in en daardoor komt de voordracht krachtiger over en overtuigt beter. Zoals in de volgende citaten:

- Every generation of Americans has come together to make our country freer, fairer, and stronger.

- He loses his cool at the slightest provocation. When he's gotten a tough question from a reporter. When he's challenged in a debate. When he sees a protestor at a rally.
- That starts with listening to each other. Hearing each other. Trying, as best we can, to walk in each other's shoes.
- America needs every one of us to lend our energy, our talents, our ambition to making our nation better and stronger. *(een opsomming in drieën eindigend in het hogere doel: our nation. Let ook op het gebruik van het zogenaamde inclusieve ons/our. Dat suggereert dat zenden en ontvanger tot dezelfde groep behoren en heeft tot doel de afstand tussen spreker en toehoorder te verkleinen).*
- They used whatever tools they had – whatever God gave them – and whatever life in America provided –
- [...] to keep you safe, to get you good jobs, and to give your kids the opportunities they deserve. The choice is clear.
- Do all the good you can, for all the people you can, in all the ways you can, as long as ever you can. *(Een fraaie opsomming in vieren).*

Op 23 december 2012 begint Koningin Beatrix de jaarlijkse kersttoespraak met de drieslag geloof, hoop en liefde. Ook in koninklijke toespraken zijn tegenstellingen en drieslagen populair. Studente van de Universiteit Wageningen Marieke Ploegmakers analyseerde in 2013 vier koninklijke speeches en 26.000 daarop volgende twitterreacties⁴.

⁴ Ploegmakers, M. (2013)

De climax

Naast de tegenstelling en de drieslag komt de climax terug als stijlmiddel in de speech van Clinton. Met als doel het ethos van de spreker te verstevigen en de overtuigingskracht te vergroten.

Hieronder twee voorbeelden. In het eerste voorbeeld zie je twee drieslagen die opmarcheren naar de climax: a president for all Americans. Er doorheen gevlochten ook nog een alliteratie of beginrijm: the struggling, the striving and the succesful. En de tegenstelling in: those who vote and those who don't:

"I will be a President for Democrats, Republicans, and Independents. For the struggling, the striving and the successful. For those who vote for me and those who don't. For all Americans."

Voorbeeld van een tekstfragment met drieslag, climax, alliteratie én contrast

"If you believe that companies should share profits with their workers, not pad executive bonuses, join us. If you believe [···]. If you believe that [···] join us. If you believe that we should say "no" to unfair trade deals... that we should stand up to China... that we should support our steelworkers and autoworkers and homegrown manufacturers...join us. If you believe we should [···] join us. And yes, if you believe that your working mother, wife, sister, or daughter deserves equal pay, join us."

Voorbeeld van een fragment met climax

2. HOE SPEELT DE SPREKER IN OP DE EMOTIES VAN HET PUBLIEK?

Hoe spreek je je toehoorders aan en werk je op hun gevoel? Pathos helpt om de goede emoties bij het publiek teweeg te brengen. Ook hier is in de speech stevig op ingezet.

Groepen aanspreken

Clinton doet dat vooral door op fenomenale wijze groepen te noemen uit de samenleving: de doelgroepen waar zij in haar speech op mikt. En die groepen zijn overkoepelend: je behoort altijd tot een genoemde categorie. In het eerste voorbeeld in de linkerkolom zie je bijvoorbeeld: 'Democrats', 'Republicans' en 'Americans'. Een andere keer gaat het over 'women' en 'men'. Ook in het tweede voorbeeld zie je veel doelgroepen geadresseerd, zoals steelworkers, autoworkers en homegrown manufacturers.. In de tabel op de volgende bladzijde zie je een overzicht van die groepen en de verschillende invalshoeken die Clinton gebruikt om zoveel mogelijk mensen aan te spreken.

Het persoonlijke verhaal

Een andere manier om de toehoorder tot emotie te bewegen is het persoonlijke verhaal. Dat brengt de tekst dichterbij, roept beelden op. Zo zegt Clinton: "I remember meeting a Young girl in a wheelchair [...]" Ze verbindt het persoonlijke verhaal vervolgens met een algemeen streven: "access to education for all students with disabilities."

Een ander verhaal gaat over Ryan: "I first met Ryan as a seven-year old. He was wearing a full body brace [...]" Children like Ryan kept me going when our plan for Universal health care failed [...]. "

En over Lauren: "Lauren was gravely injured on 9/11. It was the thought of her, and Debbie St. John, and John Dolan and Joe Sweeney, and all the victims and survivors, that kept me working as hard as I could [...]"

Clinton adresseert in haar speech verschillende groepen mensen. Hieronder heb ik die groepen gesorteerd op: algemene groepen, op specifieke groepen, op plaats, en op 'boze wolven':

Op 'groep'	"Our party's commitment to working people.
Algemeen	Builders in the way most American families are. We have the most dynamic and diverse people in the world. We have the most tolerant and generous young people we've ever had. We have the most powerful military, the most innovative entrepreneurs Democrats, Republicans, and Independents. The struggling, the striving and the successful. For those who vote for me and those who don't: all Americans. Grandmothers and little girls and everyone in between. Boys and men, too – We will defend [...] civil rights, human rights and voting rights, women's rights and workers' rights, LGBT rights and the rights of people with disabilities!" [...] big men with self-control and restraint.
Op 'groep'	"9/11 families
Specifiek: nadruk ligt op de working class-people	Millions of hardworking immigrants contributing to our economy [...]. [...] the troops on the front lines, police officers and fire fighters who run toward danger, doctors and nurses who care for us, teachers who change lives. Entrepreneurs who see possibilities in every problem. Mothers who lost children to violence [...]. My dad, Hugh, made it to college. My mother, Dorothy, [...]. She ended up on her own at 14, working as a house maid. Anastasia Somoza on this stage, representing millions of young people who – because of those changes to our laws – are able to get an education We should be working with responsible gun owners [...]. [...] care for our veterans here at home. [...] our troops and our veterans [...]. [.]prisoners of war like John McCain –a true hero and patriot [...]."
Op 'plaats'	"From our inner cities to our small towns, from Indian Country to Coal Country. From communities ravaged by addiction to regions hollowed out by plant closures. Please explain to me what part of America First leads him to make Trump ties in China, not Colorado. Trump suits in Mexico, not Michigan [...]. Donald Trump says he wants to make America great again – well, he could start by actually making things in America again." <i>Colorado, Michigan, Ohio, Wisconsin zijn op moment van de speech swing states.</i>
Op 'boze wolven'	<i>Natuurlijk zijn er ook outsiders. Gemeenschappelijke vijanden helpen het wij-samen-gevoel te versterken:</i> Wall Street, corporations, and the super-rich are going to start paying their fair share of taxes. [...] a war might be started – [...], by little men We should be [...] keep guns out of the hands of criminals, terrorists and all others who would do us harm.

Een gezamenlijk verleden, om trots op te zijn

Tot slot, stevig verankerd in de speech, is er de link naar het gezamenlijke verleden. Dat begint met de plaats van handeling: Philadelphia. Hier werd op 4 juli 1776 de Onafhankelijkheidsverklaring van de Verenigde Staten getekend. Clinton: “My friends, we've come to Philadelphia, the birthplace of our nation, because what happened in our city 240 years ago still has something to teach us today. We all know the story, but we usually focus on how it turned out, and not enough on how close that story came to never being written at all.”

De geschiedenis wordt ingezet om het thema *Stronger together* stevig te ondersteunen en nogmaals de tegenstelling tussen ‘one person’ en ‘samen’ te benadrukken:

“Remember: our Founders fought a revolution and wrote a Constitution so America would never be a nation where one person had all the power. Two hundred and forty years later, we still put our faith in each other.”

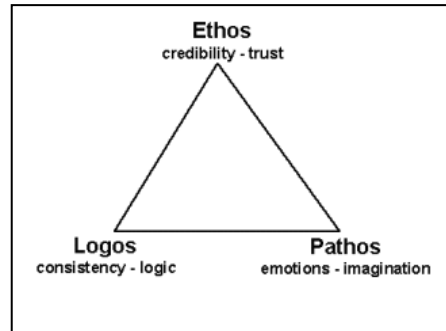
Voorbeeld van tekstfragment waarin het gezamenlijk verleden wordt benadrukt.

Ook Franklin Delano Roosevelt en Kenney worden genoemd en, subtiel, verschijnt een van de sleutelwoorden van de Amerikaanse geschiedenis: dream.

“A country where all our children can dream, and those dreams are within reach. Way too many dreams die in the parking lots of banks. In America, if you can dream it, you should be able to build it.”

3. IS DE INHOUD OVERTUIGEND?

Of: hoe zorg je dat je verhaal logisch is en klopt? Gaat het bij pathos om emoties en het hart; bij logos gaat het om de inhoud/de rede en het hoofd.

De speech is geen emmer vol feiten en gaat vooral over de toekomst: hoe de toekomst eruit ziet als Clinton president is. Toch bevat het verhaal de kernelementen van een sterke inhoud: feiten over de status quo inclusief erkenning van dat wat nog niet goed is. En bovenal: een missie en een visie. In die missie en visie geeft Clinton antwoord op de vraag: ‘How to empower Americans to live better lives?’

En natuurlijk doet de speech een beroep op de rede: wil je werkelijk stemmen op een man die al over de rooie gaat bij een provocerende tweet? Hier overtroeft Hillary Trump: de redelijke versus de onredelijke. Een frame dat zich uitstrekt tot ná de speech: het beeld van Trump als de onredelijke, de onbeheerste. Een beeld waar hij moeilijk overheen kan stappen zo blijkt uit de dagen na de speech. Bijvoorbeeld als Trump reageert op het optreden van de familie Khan en de gevolgen daarvan voor zijn positie⁵.

⁵ Daily News (7 augustus 2016)

Feiten over de status quo

Over de status quo zegt Clinton: “Our economy is so much stronger than when they took office.” Zij noemt daarbij getallen:

- Nearly 15 million new private-sector jobs.
- Twenty million more Americans with health insurance.
- And an auto industry that just had its best year ever. That's real progress.

In relatie tot het recente politiegeweld zegt zij: “Chief David Brown asked the community to support his force, maybe even join them. And you know how the community responded? Nearly 500 people applied in just 12 days.”

Missie en visie

Clinton ontvouwt haar missie en visie. De visie komt in ‘I-believes’ and in ‘If-you-believes’:

“My primary mission as President will be to create more opportunity and more good jobs with rising wages right here in the United States, From my first day in office to my last! Especially in places that for too long have been left out and left behind. From our inner cities to our small towns, from Indian Country to Coal Country. From communities ravaged by addiction to regions hollowed out by plant closures.

And here's what I believe:

- I believe America thrives when the middle class thrives when the middle class thrives.
- I believe that our economy isn't working the way it should because our democracy isn't working the way it should. [...]
- I believe [...]

If you believe that companies should share profits with their workers, not pad executive bonuses, join us. If you believe [...].”

IV SAMENVATTEND

De speech is solide opgebouwd en retorische middelen zijn overwogen ingezet, elkaar versterkend. De speech is stevig gestoeld op ethos, pathos en logos zoals ik hiervoor heb laten zien.

De speech is een antwoord op de centrale vragen: Wie ben ik en wat heb ik jullie te bieden? De meest voorkomende stijlmiddelen zijn de tegenstelling, de drieslag, de climax, het persoonlijk aanspreken van groepen in de samenleving, en een beroep op een gezamenlijk verleden. Een verleden om trots op te zijn. En een toekomst waarin dromen werkelijkheid kunnen worden.

Met een beroep op de rede overtroeft Clinton Trump: “*A man you can bait with a tweet is not a man we can trust with nuclear weapons.*”

Bronnenlijst

- Duursma, L. Hillary Clintons speech zat slim in elkaar, mar kwam er niet vlotjes uit. NRC. Geraadpleegd op 29 juli, 2016, via <http://www.nrc.nl/nieuws/2016/07/29/hillary-clintons-speech-zat-slim-in-elkaar-maar-kwam-er-niet-vlotjes-uit-a1513918>
- Eemeren, F. van, Grootendorst R., Snoeck Henkemans, F. e.a. (1997). *Handboek argumentatietheorie*. Noordhoff Uitgevers B.V.
- Ploegmakers, M. (2013). *I have a tweet. Onderzoek naar de relatie tussen speeches en social media*. [Elektronische versie]. Wageningen University.
- Silverstein, J. Hillary Clinton crushes Donald Trump in another national poll as Khan controversy disgusts voters. Daily News. Geraadpleegd op 8 augustus 2016, via <http://www.nydailynews.com/news/politics/khan-controversy-hits-trump-new-poll-clinton-pulls-article-1.2741813>
- Goethem, P. van (2015). *IJs verkopen aan eskimo's. De psychologie van het overtuigen*. Business Contact.